

PERSPEKTIVY KATECHEZE V PLURALITNÍ SPOLEČNOSTI

ZAMYŠLENÍ NAD PĚTI OBLASTMI OTEVŘENÝMI PRO KATECHEZI – 2. ČÁST

André Fossion, SJ

ANDRÉ FOSSION

Jezuitský kněz, magistr románské filologie, doktor teologie. Je profesorem v Mezinárodním centru Lumen Vitae a také vyučuje náboženské vědy na fakultách University v Namur. V letech 1992 – 2002 byl ředitelem centra Lumen Vitae a v letech 1998 – 2006 prezidentem Evropské Společnosti pro katechezi. Je autorem knih *Lire les Ecritures* (Lumen Vitae, 1980), *La catéchèse dans le champ de la communication* (Collection Cogitatio Fidei, Cerf, Paris, 1990), *Dieu toujours recommencé. Essai sur la catéchèse contemporaine* (Lumen Vitae, Cerf, Novalis, 1997), *Une nouvelle fois. Vingt chemins pour recommencer à croire* (Lumen Vitae, l'Atelier, Novalis, 2004). Je pravidelným příspěvatelem revue Lumen Vitae. Řídil a podílel se na vzniku dvacítky katechetických manuálů (příruček) pro náboženskou výuku, mezi nimi *Passion de Dieu, passion de l'homme* (De Boeck, Lumen Vitae) nebo *Manuel de catéchèse* (Desclée) a řada *Champs de grâce* (De Boeck, Lumen Vitae). Je zodpovědný za stránky dokumentace a dálkového vzdělávání Lumen Vitae <http://www.lumenonline.net> Jeho mailová adresa: andre.fossion@lumenvitae.be

Pokračování z čísla 2/2009:

4. Misijní oblast pro katechezi, která nabízí víru v kontextu, kde tato už není samozřejmou součástí kultury

Čtvrtá oblast bere vážně v potaz kulturní situaci, ve které se nacházíme v západní Evropě: víra už není samozřejmou součástí kultury. V tomto kontextu se nestáváme křesťany skrze tradici, ale určitým způsobem se jimi stáváme skrze diskuze, otázky a osobní připojení se ke křesťanskému společenství, které ale musí být stále znovu obnovováno.

Tato kulturní situace nutně uvádí katechezi do misionářské dynamiky. Katecheze si dává za úkol nejenom stále oživovat víru křesťanských společenství, ale také rozhodně aktivně víru nabízet a doprovázet ty, u nichž se víra rodí nebo se k ní vrací.

Foto: VKH Olomouc

Tato misionářská dynamika katecheze v Evropě je tvořena dvěma vzájemně propojenými způsoby: na jedné straně pastorací tzv. „prvního hlásání“, a na druhé straně znovudocněním katechumenátu.

Pastorace prvního hlásání je pastorace, která rozmanitými způsoby umožňuje, podporuje nebo podněcuje k prvním krokům ve víře. Toto první hlásání neznamená pouze hlásání víry kerygmatickým způsobem; přesně, spíše stručně, avšak sympaticky. První hlásání může mít také formu narativní a dosvědčující (vyprávění ze života); formy výkladové (dílo teologické či dílo o historii církve nebo výklad katechismu mohou být pro některého čtenáře prvním hlásáním); formy dialogické (veřejné nebo soukromé diskuse) nebo liturgické (liturgie svaatební, křestní, pohřební atd., často navštěvované ne-křesťany, jsou také místem prvního hlásání). Konečně existují i kulturní formy prvního hlásání, které spočívají v zachování křesťanských tradic na poli samotné kultury (médiá, zábava, školní kultura, dědictví umění atd.) do té míry, do jaké tyto památky mohou probouzet osobní tázání po víře, nebo nakolik činí víru přitažlivou.

Docenění katechumenátu náleží také k misijnímu obratu katecheze. Již před 40 lety žádal Druhý vatikánský koncil, aby se znovu ustanovil katechumenát: „Biskupové se musí snažit znovu obnovit a uspořádat katechumenát dospělých.“⁴¹ Toto docenění katechumenátu dospělých je evidentně podstatné v sekularizovaném světě, který se emancipoval od klerikálního poručnictví a kde náboženství už nehraje v začlenění do společnosti základní roli. V tomto sekularizovaném světě už křesťanská víra stejně jako křest malých dětí nejsou samozřejmostí tak, jako tomu bylo v dobách, kterým říkáme křesťanské. Křesťanská víra a žádost o křest jsou dnes více a více projevem osobní volby, svobodného přilnutí, které člověk již zakusil jako prospěšné, jako dobré pro život, i když občas k tomuto rozhodnutí vede dlouhá cesta, objevuje se váhání, odbočky, oklisky. Katechumenát se dnes snaží vyjít vstříc našim současníkům v těchto jejich poutnických podmínkách tím, že stojí ve službě zrození svobodné a osobní víry. Uprostřed sekularizovaného světa nabízí prostor k setkání, k vzájemné výměně, k dialogu, aby umožnil těm, kteří si to přejí, jít po cestě víry a ke křtu s přátelskou podporou křesťanů.

V tomto katechumenátním duchu je také zásadní tzv. kateche-

ze znovuzačínajících. U pokřtěných se soustředí na znovuo-
tevření možnosti křesťanskou víru objevit, a to buď poprvé,
nebo ji objevit znovu a novým způsobem; překonat sporné
věci, které je mohly oddělit od praktikování nebo od víry samé.
Mnozí, a my to víme, se vzdálili od církve proto, že byli znechu-
ceni křesťanstvím, které jim už nedávalo život, a od kterého
se osvobodili, aby mohli růst ve svém lidství. S nimi je potřeba
budovat prostor pro vzájemný dialog a příležitostně také vy-
tvořit prostor pro odpuštění, aby mohli znovu objevit svěžest
evangelia přes všechny nahromaděné překážky, které ho za-
temnily, nebo člověka od něho odvrátily.
V této souvislosti se můžeme radovat, když vidíme katechu-
menátní pastorační, která nejenom trvale zapouští kořeny v ži-
votě církve, ale také inspiruje chápání a uskutečňování kate-
cheze jako celku.

**5. Oblast způsobu chápání víry: pro obnovu způsobu
chápaní víry, který jí činí přijatelnou,
srozumitelnou a přitažlivou**

Konečně bych rád nastínil pátou oblast obnovy současné ka-
techeze, která není na stejné úrovni jako čtyři předcházející,
ale podmiňuje je. Jedná se o oblast obnovy způsobu chápání
víry v dnešním světě.

Služba víře dnes vyžaduje víc než jen pedagogické a organi-
zační reformy. Nestačí zavést nové formy katecheze, novou
organizaci, nové technické, pedagogické či metodologické
prostředky. Je třeba, aby katechetický projekt jako celek byl
podpořen obnovou způsobu chápání víry: obnovou, která
činí víru přijatelnou, srozumitelnou a přitažlivou pro současný
(i budoucí) svět.

Jak jsem již uvedl výše, jednou z důležitých podmínek pro pře-
dávání obsahu víry v dnešní době je péče o její srozumitelnost,
její pevnost, její soudržnost vůči zkouškám vzhledem k rozu-
mu v kontextu celého lidského poznání, vzhledem k otázkám
po smyslu a k výzvám dneška.

Jak zdůrazňuje sociolog Marcel Gauchet, dnes je vystavo-
vána zkouška sama možnost věřit křesťanskému poselství:
„Křesťanské náboženské myšlení stejně jako křesťanský
mysl existence jsou otřeseny. Řečeno otevřeně: křesťanství
má možnost přežít jen za cenu hluboké teologické a filozofické
obnovy. Jsme naléhavě vyzýváni znovu najít přijatelný postoj
k těm či oněm otázkám o Bohu, o víře. Tím, co je dnes vysta-
veno zkouška, jsou kategorie náboženského myšlení.“² Krize
katecheze, kterou v Evropě zažíváme, je také krizí nauky víry.
Tato krize je výzvou ke skutečné teologické práci uvnitř sa-
motné katecheze, aby víra byla hlášána způsobem, který by ji
učinil srozumitelnou, důležitou a přitažlivou. Jak velmi správně
zdůraznil Gilles Routhier na kolokviu k padesátiletému výročí
Lumen Vitae³: „Skutečnost, že se nacházíme v situaci nábo-
ženské plurality, nás tlačí k pravdivé reflexi Božího tajemství,
a ani katecheze se bez takové reflexe neobejde (...) Stejně
jako ve starověku, i dnes spočívá katecheze v reflexi způsobu,
jakým přistupujeme ke křesťanskému tajemství, a ve tvorbě
nových výrazů a výrazových prostředků, aby tak mohla dostat
požadavku vnitřní soudržnosti víry.“⁴

Z tohoto hlediska dnes v katechezi potřebujeme jednoduchou
teologii, což neznamená teologii zjednodušující, ale srozumi-
telnou, přístupnou všem, kteří si uvědomují přijatelnost, sou-
držnost a význam víry vzhledem k současné vědě a vzhledem
k výzvám současnosti. Dnešní mladí lidé od katecheze očeká-
vají, že bude umět hovořit o základních tématech víry způso-
bem teologicky správným, psychologicky zdravým a kulturně

relevantním. Splnit tato očekávání znamená nejít v katechezi
cestou intelektuálního mistrovství; to by znamenalo vyhradit ji
pouze pro nadané. Naopak je třeba pozvat všechny, a to způ-
sobem, který každému poskytne možnost zakusit vztah mezi
rozvíjením rozumového poznání a růstem ve víře.

Sociologický průzkum, který se uskutečnil začátkem roku
2008 v Belgii, jasně ukazuje, že čím více vzrůstá úroveň
vzdělání populace, tím více je náboženské přesvědčení
podrobováno zpochybňování a kritickému hodnocení. To
znamená, že jednou ze základních výzev kate-
chetické práce dneška je umět doprovázet lidi ruku
v ruce s jejich kulturním rozvojem a být tak scho-
pen vnímat víru v kulturním kontextu, jinak se
sklouzne k náboženské prostoduchosti, tradicionalismu,
fundamentalismu, k vydě-
lování se ze společnosti a uzavřenosti
do svých společenství (sektářství).

Foto: Daniela Kořenková

Tato výzva k obnově způsobu chápání víry v katechezi zna-
mená bezpochyby obnovit spolupráci katechetů a teologů, aby
katecheze „pomáhala kulturám, aby z vlastní živé tradice daly
vzniknout originálním křesťanským životním projevům, slavení
a způsobům myšlení,“⁵ jak to směle vyjadřuje Jan Pavel II.
ve své apoštolské exhortaci Catechesi Tradendae, jež vznikla
právě před třiceti lety.

Existuje mnoho otázek, které dnes na poli katecheze vyžadují
nové teologické pojednání. Nemohu je zmínit všechny. Dovol-
te mi však připomenout jako příklad alespoň některé, jež mi
případají zásadní:

nadpis

- Jak vnímat Boha Stvořitele v souvislosti se současnými vědeckými poznatky o původu druhů a vesmíru?
- Jak je slučitelná existence zla s uznáním existence Boha?
- Jak vnímat křesťanské tajemství ve světě protkaném moderní komunikací jako tajemství komunikace a křesťanský život jako způsob bytí a sebepoznání skrze komunikaci?
- Jak vnímat vztah k Bohu, který je základem lidské svobody?
- Jak mluvit v dnešním kulturním světě, který upřednostňuje přítomný okamžik a neustálou potřebu novosti, o křesťanské víře jako o umění prožívat čas, který spojuje minulost, intenzitu přítomnosti a naději vzhledem k budoucnosti?
- Jak vnímat hřích, utrpení, vzkříšení, poslední soud tak, aby bylo křesťanství opravdovou dobrou zprávou a nebylo zredukováno na mluvení o oběti, plnění příkázání a hříšnosti?
- Jak vnímat církev způsobem, který odpoví na očekávání demokratických přístupů našich současníků v oblasti spoluúčasti, svobody svědomí, oprávněných nároků na respektování

rozdílů?

- Jak křesťansky promýšlet pluralitu náboženství?
- Jak nově promýšlet poslání svědčit o své křesťanské víře v mnoho náboženském světě?
- V čem dnes spočívá originalita a průkaznost víry v Trojici? Atd.

Nastíněné otázky ukazují složitost a rozsah úkolů katecheze v této oblasti. To je způsobeno výrazným rozdílem mezi pojetími, která činí víru složitou (a která jsou často rozšířená), a mezi snahami o výrazové prostředky, jež činí víru srozumitelnější a přitažlivou.

Jak jsem již uvedl na začátku, pět oblastí, které jsem zde nastínil, je velmi úzce propojeno. Společně naznačují obrysy katecheze, která se pro přicházející svět teprve rodí.

Poznámky:

- 1 CHD čl. 14.
- 2 GAUCHET M. *Un monde désenchanté ?* Paris: L'Atelier, 2004, s. 230.
- 3 Viz dokument z kolokvia « A société plurielle, transmission nouvelle » *Lumen Vitae*, n°3, červenec-září 2008.
- 4 ROUTHIER G. « Réinventer la catéchèse dans un monde pluriel » *Lumen Vitae*, n°3, 2008, s. 325-326.
- 5 *Catechesi Tradendae* čl. 53.

Tituly současné francouzské katechetické bibliografie

- AERENS, Luc. *La catéchèse de cheminement. Pédagogie pastorale pour mener la transition en paroisse.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, Bruxelles, 2002.
- BACQ, Philippe, THÉOBALD, Christoph (sous la direction de). *Une nouvelle chance pour l'Évangile.* Collection « Théologie pratique », Lumen Vitae / l'Atelier, Bruxelles/Paris, 2004.
- BACQ, Philippe, THÉOBALD, Christoph (sous la direction de). *Passeurs d'Évangile. Autour d'une pastorale d'engagement.* Lumen Vitae / l'Atelier, Bruxelles/Paris, 2008.
- BIEMMI, Enzo, FOSSION, André. *La conversion missionnaire de la catéchèse. Actes du Congrès de Lisbonne de l'Équipe Européenne de Catéchèse, mai 2008.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, Bruxelles, 2009.
- CONFÉRENCE DES EVÊQUES DE BELGIQUE. *Devenir adulte dans la foi. La catéchèse dans la vie de l'Église.* Editions Licap, Bruxelles, 2006.
- CONFÉRENCE DES EVÊQUES DE FRANCE. *Texte national pour l'orientation de la catéchèse en France et principes d'organisation.* Bayard, Cerf, Fleurus-Mame, Paris, 2006.
- DERROITTE, Henri. *La catéchèse décrochée.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, Bruxelles, 2000.
- DERROITTE, Henri (sous la direction de). *Théologie, mission et catéchèse.* Collection « Théologie pratique », Lumen Vitae, Novalis, Bruxelles, 2002.
- DERROITTE, Henri (sous la direction de). *Catéchèse et initiation.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, 2005.
- DERROITTE, Henri, QUELOZ, Maurice. *Langage symbolique et catéchèse communautaire.* Collection « Pédagogie Catéchétique », n°22, Lumen Vitae, 2008.
- FOSSION, André. *La catéchèse dans le champ de la communication.* Collection « Cogitatio fidei », n°156, Cerf, Paris, 1990.
- FOSSION, André. *Dieu toujours recommencé. Essai sur la catéchèse contemporaine.* Collection « Théologie pratique », Lumen Vitae, Cerf, Novalis, Bruxelles, 1997.
- FOSSION, André. *Une nouvelle fois. Vingt chemins pour recommencer à croire.* Lumen Vitae, Bruxelles, 2004.
- HOUTEVELS-MINET, Reinhilde. *Il nous parlait en chemin. La catéchèse paroissiale. Communauté, parole, chemin.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, Bruxelles, 1999.
- HUEBSCH, Bill. *La catéchèse de toute la communauté.* Collection « Pédagogie catéchétique », Lumen Vitae, 2005.

Shrnutí obou částí článku

Perspektivy katecheze v pluralitní společnosti spočívají podle autora článku ve využití možností, které se katechezi nabízejí v pěti oblastech: 1. uskutečňovat katechezi společenství (mezigenerační) a vést je jako „tělo“ ke zralosti víry, podporovat vznik vzájemných bratrských vztahů; 2. poskytnout rozmanitou nabídku katecheze jednotlivcům a skupinám, která jim umožní růst ve víře; 3. znovuvybudovat systém katecheze pro mladé lidi založený na katechezi iniciačního typu; 4. rozvíjet první hlásání pro ty, kteří se o víru zajímají a odpovídajícím způsobem promýšlet a obnovit katechumenát; 5. spolupracovat s teology a hledat taková vyjádření víry, která ji učiní přijatelnou, srozumitelnou a přitažlivou.

Perspectives of catechesis in pluralistic society

Summary: According to the author, perspectives of catechesis in plural society consist in taking opportunities, which, in reference to catechesis, may be found in these five areas: 1. realize catechesis of communion (intergenerational) and lead it as a “body” towards maturity of faith, support arising of mutual brotherlike relationships, 2. provide various offer of catechesis to individuals and groups, which would enable them to grow in faith, 3. rebuild for young people a system of catechesis based on catechesis of initiatory type, 4. develop first evangelization for those, who are interested in faith and think out and renew catechumenate in an appropriate way, 5. cooperate with theologians and search for new expressions of faith, which would make it acceptable, intelligible and attractive.

V roce 1935 založili jezuité v Bruselu **mezinárodní centrum Lumen vitae**. Centrum nabízí katechetickou a pastorační formaci. Vyučuje zde skupina profesorů a doprovázejících osob, mužů, žen, kněží a laiků, kteří si uvědomují význam vlivu evangelia na dnešní společnost.

Základní informace o možnostech studia najdete v tomto čísle časopisu na str. 27 nebo na www.lumenvitae.be.